

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نگاهی به مفهوم

فقر

در روایات اهل بیت علیهم السلام

استاد حسین علی راضی عبد الله

ترجمه

حسن شیرزاد

سید مهدی نوری کیذقانی

(عضو هیئت علمی دانشگاه حکیم سبزواری)

عباس گنجعلی

(عضو هیئت علمی دانشگاه حکیم سبزواری)

سرشناسه	: راضی، حسین، ۱۹۵۱ - م.
عنوان و نام پدیدآورندگان	: نگاهی به مفهوم فقر در روایات اهل بیت علیهم السلام / حسین علی راضی عبدالله ؛ ترجمه سیدمهدی نوری کیدقانی، عباس گنجعلی، حسن شیرزاد.
مشخصات نشر	: مشهد: مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشاراتی ضریح آفتاب، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۵ ص.؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۷۶-۳۹۲-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: فقر -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
سرشناسه	: نوری کیدقانی، سیدمهدی، / گنجعلی، عباس / شیرزاد، حسن
رده‌بندی کنگره	: BP ۱۴۱/۵
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۲۱۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۲۶۹۶۹۶

نام کتاب	نگاهی به مفهوم فقر در روایات اهل بیت (ع)
مترجمین	حسن شیرزاد، سید مهدی نوری کیدقانی، عباس گنجعلی
ناشر	مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشاراتی ضریح آفتاب
طراحی جلد	جواد ذاکر تولایی
صفحه آرای	مصطفی باغستانی
نوبت چاپ	اول ۱۳۹۹
قطع	رقعی
شمارگان	۱۰۰۰
قیمت	۳۰۰۰۰ هزار تومان
چاپ	قدیمی
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۷۶-۳۹۲-۹

مرکز پخش: مشهد، خیابان امام خمینی، جنب اداره کل آموزش و پرورش خراسان رضوی
 بازرگانی: ۰۵۱)۳۲۲۸۱۴۱۰ (سفرشات: ۰۵۱)۳۲۲۸۳۴۲۲ (دفتر نشر: ۰۵۱)۳۲۲۸۰۱۶۷
 Web site - www.zarihaftab.ir Email - zarihaftab@gmail.com

«حق چاپ محفوظ است»

فهرست

سخن مترجمان.....	۷
مقدمه مؤلف.....	۱۱

فصل اول: روایاتی در مدح فقر و تبیین آن‌ها

۱. گروه اول از روایات مدح؛ اشاره به فقر معنوی.....	۱۴
۲. گروه دوم از روایات؛ مدح فقر مادی.....	۲۲
گروه اول: ساده‌زیستی پیشوایان، الگویی برای اقشار کم‌درآمد.....	۲۲
گروه دوم: سبکباری فقیران در قیامت.....	۲۴
گروه سوم: وظیفه توانگران در کمک به تهیدستان.....	۲۹
گروه چهارم: فقر زینتی برای مؤمنان شکینا.....	۳۰
گروه پنجم: امتحان.....	۳۱
گروه ششم: تربیت اخلاقی.....	۴۴
گروه هفتم: واقعیت‌های بیرونی.....	۴۷
گروه هشتم: پارسایی.....	۴۹
گفتار علامه مجلسی درباره دنیای نکوهیده.....	۶۲
مفهوم پارسایی در دنیا از منظر روایات.....	۶۹
برآیند کلی مطالب فصل اول.....	۷۶

فصل دوم: نکوهش فقر در روایات

فقر، مرگ سرخ.....	۸۰
فقر، مرگ بزرگ.....	۸۳
فقر، سخت‌تر از مرگ.....	۸۵
فقر سخت‌تر از کشته شدن.....	۸۵

- گور، بهتر از فقر ۸۶
- پناه بردن پیامبر به خداوند، از فقر و ناداری ۸۷
- پناه بردن امام سجاد علیه السلام به خداوند از فقر ۸۸
- چگونگی برخورد نیازمند با فقر ۹۰
- پیامدهای منفی فقر ۹۱
- برخی عوامل فقر در روایات ۹۸

فصل سوم: ستایش ثروت

- اقسام ثروت ۱۱۳
- دنیا، بهترین یاریگر برای آخرت ۱۱۸
- فهم نادرست از مفهوم دنیا و آخرت ۱۱۹
- ثروت، بهترین یاریگر تقوی ۱۲۱
- ثروت، نعمتی از سوی خداوند ۱۲۲
- سربار دیگران نبودن ۱۲۴

فصل چهارم: تشویق به کسب و کار

- احادیثی در تشویق به کار و کوشش ۱۲۷
- تلاش و کوشش برای کسب روزی ۱۳۲
- اولیای الهی الگویی برای کار و کوشش ۱۳۵
- الف: کار و تلاش رسول خدا و امامان علیهم السلام ۱۳۶
- ب- کار و تلاش حضرت داود علیه السلام ۱۳۸
- ج- کار و تلاش امام علی علیه السلام ۱۳۹

د: کار کردن حضرت فاطمه علیها السلام ۱۴۱

ه - کار و تلاش امام باقر علیه السلام ۱۴۶

و: کار، تلاش و تجارت امام صادق علیه السلام ۱۴۷

جمع بندی کلی ۱۵۳

منابع مترجمان ۱۵۵

سخن مترجمان

ترجمه بعنوان یکی از ابزارهای ارتباطی بشر همواره مورد توجه قرار گرفته است و جایگاه آن باتوجه به پیشرفت علمی و فناوری بر کسی پوشیده نیست. ترجمه فقط انتقال مطالب و عبارات از زبانی به زبان دیگر نیست، بلکه آگاهی از دیدگاه‌ها، آداب و رسوم و حتی فرهنگ اقوام و ملت‌های دیگر را میسر می‌سازد و بعنوان وسیله تبادل اندیشه و افکار می‌باشد؛ بنابراین مترجم می‌تواند با ترجمه متون جدید در تحولات اجتماعی و فرهنگی نقش بسزایی داشته باشد.

کتاب حاضر، احادیثی را که در ستایش یا نکوهش فقر از اهل بیت علیهم‌السلام روایت شده، بررسی نموده و هدف از ستایش یا نکوهش فقر در دین مبین اسلام و روایات اهل بیت علیهم‌السلام را بیان می‌کند. مؤلف سعی کرده پس از ارائه احادیث نکوهش و ستایش فقر به یک جمع‌بندی منطقی برسد و نظر درست‌تر را ارائه دهد.

در ترجمه این کتاب سعی بر آن بوده که با رعایت امانت، خصوصاً در ترجمه احادیث، از هر دو شیوه ترجمه ارتباطی و معنایی بهره بجوییم. ترجمه سخنان نویسندگان کتاب بیشتر به ترجمه ارتباطی و روان نزدیک است و در ترجمه احادیث و روایات سعی شده در عین روانی، جانب لفظ هم رعایت گردد. ترجمه قرآن شریف توسط خود مترجمان انجام شده است و در مواردی اندک از ترجمه فولادوند بهره برده‌ایم که اشاره شده است.

نویسنده این کتاب «استاد حسین علی راضی عبدالله»، عالم دینی و شیعه عربستانی است وی در سال ۱۹۵۱ م برابر با ۱۳۷۰ هـ در شهر أحمساء

عربستان متولد شد، در سن پنج سالگی برای یادگیری قرآن کریم به مدرسه «الکتاتب» رفت و بعد از گذشت دو سال، موفق به حفظ قرآن کریم گردید سپس برای تکمیل تحصیلات به مدرسه «النظامیه» رفت و تا پایان سال چهارم ابتدایی به تحصیل در این مدرسه ادامه داد، سپس برای تکمیل تحصیلاتش، راهی نجف اشرف گردید و در حوزه علمیه آن شهر در محضر بزرگانی چون؛ عبد الأعلى سبزواری، محمد صادق صدر، محمد باقر حکیم، عبد المجید حکیم، عبد الصاحب حکیم، محمد هادی معرفه، محمد باقر صدر، أبو القاسم خوئی و... به تحصیل علوم دینی پرداخت، در سال ۱۹۸۰ میلادی راهی قم شد و دروس خارج فقه را در محضر بزرگانی چون حسین منتظری، سید کاظم حائری، حسن حسن زاده آملی و عبد الله جوادی آملی به پایان رساند.^۱

وی که از شاگردان برجسته، اندیشمند سترگ و مرجع عالیقدر شهید محمد باقر صدر (رحمه الله) می باشد، به خاطر سخنرانی هایی در حمایت از شیخ نمر باقر النمر و سید حسن نصر الله و همچنین دعوت به پایان جنگ در یمن، توسط نیروهای عربستانی دستگیر و به ۱۳ سال زندان محکوم شد. غیر از کتاب حاضر برخی از آثار وی عبارتند از: المؤامرة الكبرى على مدرسة اهل البيت، صيانة القرآن من التحريف، التقوى ودورها في حل مشاكل الفرد والمجتمع، الزواج بناء المجتمع وسمو الحياة، الإلتجاء إلى الله في فقد الأحبة والأولاد، الوحدة

^۱ - برگرفته از سایت ویکی پدیا، ذیل عنوان حسین الراضی.

الاسلامية في مدرسة اهل البيت عليه السلام^۱، زيارة عاشوراء في الميزان، أين قبر فاطمة عليها السلام، حل مشكلة الفقر في نظر أهل البيت عليه السلام والمراجعات.

^۱ - این کتاب توسط دکتر حجت‌الله فسقري و ام‌البنین قزلسفلو به فارسی ترجمه شده و توسط نشر معارف (۱۳۹۵ش) به چاپ رسیده است.

مقدمه مؤلف

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على محمد و آله الطاهرين.

فقر پدیده‌ای فراگیر است و بیشتر ملت‌ها، زیر فشار فقر، به سر می‌برند؛ سالانه ده‌ها میلیون نفر، به دلیل گرسنگی و سوء تغذیه، جان خود را از دست می‌دهند و این درحالی است که موضوع پدیده مذکور با سیاست هم‌گره خورده و بسیاری از دولتمردان، منصب‌های خود را بر گرسنه نگه‌داشتن و خواری ملت‌ها بنا نهاده‌اند؛ حال آنکه اسلام با وضع برنامه‌های اقتصادی و توزیع عادلانه ثروت‌های عمومی و خصوصی، برای ریشه کنی فقر، بهترین شیوه را ارائه داده زیرا اسلام، فقر را مساوی کفر، به شمار آورده است.

با وجود همه اینها، گاهی به روایاتی برمی‌خوریم که فقر را ستوده و ثروت را مورد نکوهش قرار داده است اما بیشتر روایات که دارای سند صحیح بوده و به واقعیت نزدیک‌ترند، کاملاً عکس این موضوع را بیان کرده است.

مفاهیم مطرح در جوامع بشری، تابع مبانی بنیادین مادی و معنوی و یا به عبارتی بشری یا الهی خود هستند و این مبانی فکری به صورت مثبت یا منفی در مسائل جاری جامعه بازتاب می‌یابد. پدیده فقر و ثروت نیز، از همین مفاهیمی است که در بطن جامعه وجود دارد و هرکدام از این دو، بر یک وضعیت اجتماعی دلالت دارد؛ در برخی از جوامع، پدیده فقر، نکوهیده و نامطلوب و ثروت و مال‌اندوزی به هر شکلی و صرف نظر از پیامدهای منفی آن، مورد ستایش است؛ اما در برخی جوامع دینی دیگر، این دو مفهوم، باهم در آمیخته‌اند و سوال اینجاست که آیا این دو، ستوده‌اند یا نکوهیده؟ یا آنکه یکی از آن دو، مورد ستایش و دیگری مورد نکوهش است؟

این، موضوعی است که می‌خواهیم در نوشتار حاضر به بررسی آن پردازیم، زیرا همانطور که روایاتی مبنی بر ستایش فقر بیان شده، روایاتی دیگر نیز در نكوهش آن آمده است، پس کدامیک صحیح‌اند؟ آیا اختلافی میان آنها وجود دارد؟ آیا می‌توان میان این دو گروه از روایات که ظاهراً باهم تناقض دارند، جمع کرد؟

این، موضوعی است که در متن کتاب حاضر، بطور مفصل به آن پرداخته و پدیده فقر را از دیدگاه روایات اهل بیت علیهم السلام مورد بحث و بررسی قرار داده ایم. والحمد لله رب العالمین.

حسین علی راضی عبدالله

فصل اول

روایاتی در مدح فقر

خداوند بلند مرتبه می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾^۱ «ای مردم، قطعاً شما به خداوند، نیازمندید و تنها خداوند، بی‌نیاز و ستوده است»

از آنجا که خداوند پاک و بلندمرتبه، از همه جهات، بی‌نیاز مطلق است و صفاتش، عین ذات اوست، پس این صفت نیز، عین ذات اوست؛ یعنی خداوند پاک و منزّه، عین بی‌نیازی است.

در مقابل بی‌نیازی مطلق، فقر مطلق وجود دارد که ویژگی انسان است و انسان، عین فقر و نیاز است.

فقر: یعنی نیاز به دیگری و از آنجا که انسان، هیچ‌توان و نیرویی، جز به اراده خداوند ندارد پس نیازمندترین موجودات به خداوند است، هر چند دارای قدرت، شکوه، ثروت، جنگ‌افزار و ابزارهای کنترل نیروهای طبیعت باشد. با این وجود، آیا فقر، ستوده است یا نکوهیده؟

برخی از روایاتی که در دین مبین اسلام، پیرامون این موضوع، بیان شده، ستایشگر فقر بوده و برخی دیگر، آنرا مورد نکوهش قرار داده است. آیا امکان جمع بین این دو گروه از روایات، وجود دارد یا ناگزیریم یکی از آن‌دو را نادیده بگیریم؟

^۱ - سوره فاطر، آیه ۱۵

روایات‌های بسیاری هست که فقر و تهیدستان را ستوده در میان آنها، روایاتی با سند صحیح و غیر صحیح وجود دارد. دانشمندان علم حدیث، در کتابهای خود، فصل‌هایی درباره این موضوع، با عنوان‌های مختلف گنجانده‌اند از جمله آنها، بزرگترین دانشمند علم حدیث، ثقة الاسلام شیخ کلینی است که در کتاب شریف کافی، درباب ۱۰۷ فصلی با نام «بابُ فَضْلِ فَقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ» آورده که در آن، بیش از بیست روایت در ستایش فقر و فقیران آورده است و دیگر محدثین نیز اینگونه عمل کرده‌اند. این روایت‌ها و احادیث، حداقل به دو گروه تقسیم می‌شوند؛ گروه اول، احادیثی که به فقر معنوی اشاره دارد و گروه دوم، احادیثی که به فقر مادی اشاره می‌کند که خود به چند دسته تقسیم می‌شود.

گروه اول از روایات مدح؛ اشاره به فقر معنوی

این مجموعه از احادیث، به فقر معنوی و پناه بردن به درگاه الهی اشاره دارد که از والاترین جایگاه‌ها، برای کسانی است که در مسیر سلوک الهی گام نهاده‌اند.

احادیثی که تحت این عنوان قرار می‌گیرد عبارتند از:

۱- از سکونی نقل شده: امام جعفر صادق (علیه السلام) از پیامبر (صلی الله علیه و آله) روایت

کرده‌اند که فرمود: